

مقاله نامه امام رضا (ع)

محمدحسن رجبی

مرقد مطهر امام رضا (ع) در ایران در طول بیش از هزار و دویست سال، منشأ آثار و برکات فراوان برای کشور ایران و مردم آن بوده است. بدون شک یکی از دلایل مهم علاقه‌مندی مردم ایران به اهل بیت (ع) و پذیرش مذهب تشیع، وجود این مرقد منور است. گذشته از شیعیان، بسیاری از سلاطین، امرا و بزرگان اهل سنت نیز احترام ویژه‌ای برای آن امام همام قائل بوده و کوشیده‌اند تا با بنا و یا تعمیر و مرمت مرقد امام و ایجاد صحن تازه و امکانات جنبی، ارادت و علاقه‌مندی خود را به ایشان نشان دهند.

مردم ایران، به ویژه شیعیان در طول این دوران، مرقد آن حضرت را نقطه اتکا و ملجأ و مأمن خود در رویدادها و فراز و نشیب‌های روزگار می‌دانسته‌اند. شعرا در اشعاری نغز و دلکش، مدایح، مناقب و مراثی امام را سروده‌اند؛ علما، امرا، دولتمردان و سلاطین، آرمیدن در جوار حضرتش را آرزوی اخروی خویش می‌پنداشته‌اند؛ مشتاقان زیارتش چه رنج‌ها که بر جان خریده و خود را به پای بوس ایشان رسانده و چه سرشک‌هایی که از دیدگان محبانش بر آن تربت پاک از دیدگان جاری نساخته‌اند. اما تنها اندکی از آن اقیانوس عشق و احساس به خامه اهل قلم تراویده و خیل عظیمی از آن در قلب‌های عاشقانش برای همیشه مدفون شده است. همان اندک که در نشریات به زیور طبع آراسته شده اگر چه از یکصد و پنجاه سال تجاوز نمی‌کند، حکایت محبت تاریخی ملت بزرگ و شریف ایران به اهل بیت (ع) است. ملتی که پیامبر عظیم‌الشأن اسلام (ص)، نخستین گرونده از میان آنان به اسلام (سلمان فارسی) را اهل بیت خود دانست؛ و چه افتخار و فضیلتی از آن بزرگ‌تر برای ایرانیان هست.

پژوهشگر فاضل و ارجمند سرکار خانم طاهره مهاجرزاده، در سال ۱۳۸۲ خورشیدی با همتی بلند و پشتکاری ستودنی همراه با جمعی از همکاران خود کوشیده تا مقالات، گزارش‌ها، اشعار و متون ادبی را

که در نشریات فارسی‌زبان کشور در طول ۱۵۷ سال (از ۱۲۶۷ تا ۱۳۸۲خ) درج شده، با مراجعه مستقیم به آن نشریات (نسخه اصل یا تجدید چاپ) و با از طریق فهرست‌های مقالات عمومی یا تخصصی و نمایه‌نامه‌های چاپی بانک‌های اطلاعاتی و فهرست‌های الکترونیکی موجود، شناسایی، گردآوری و سازماندهی کند. حاصل آن تلاش، گردآوری ۶۲۷۴ مقاله از مجموع ۹۲۵ عنوان نشریه فارسی است. برای اطلاع خوانندگان همین بس که فقط یک عنوان روزنامه اطلاعات در طول هشتاد سال انتشار (۱۳۰۵ - ۱۳۸۲) بالغ بر ۲۳۰۰۰ شماره و مجموع روزنامه‌ها، مجلات و سالنامه‌ها بالغ بر ۲۴۵۰۰۰ شماره گردیده است. ارزش و اهمیت ناپیدای این کار در آن است که این مقاله‌نامه با چنین جستجوی وسیع، صرفاً «در وقت اداری و در کنار سایر امور جاری» دست‌اندرکاران، در طول هشت سال، بدون کوچک‌ترین چشم‌داشت مادی و مالی انجام پذیرفته است که بدین‌وسیله از همه آن عزیزان پرتلاش تشکر می‌شود؛ قطعاً دعای خیر محققان و پژوهشگرانی که این اثر نفیس را مورد استفاده قرار می‌دهند، بدرقه راهشان خواهد بود.

خانم مهاجرزاده در مقدمه کتاب، مراحل کار و شیوه تنظیم اثر را به صورت جامع و مجمل شرح داده که پژوهشگرانه است. آنچه که از نظر نگارنده بیش از هر مطلب حائز توجه و اهمیت جلوه می‌کند، «فهرست مطالب» کتاب است. این مقاله‌نامه برخلاف بسیاری از مقاله‌نامه‌ها به ترتیب الفبایی نام پدیدآورنده و یا عنوان مقاله تدوین نشده، بلکه مقالات در دو موضوع کلی «امام رضا (ع)» و «حرم مطهر» تدوین و تنظیم گردیده که هر کدام به موضوعات ریزتر تقسیم شده‌اند. این تقسیمات چنان منطقی و مفهومی به دنبال هم آمده‌اند که گویی سرفصل‌های کتابی جامع پیرامون آن حضرت و مرقد مطهرش می‌باشد.

بدین ترتیب این مقاله‌نامه راهنمای بسیار خوبی برای پژوهشگران شرح حال حضرت و تاریخ حرم مطهر خواهد بود و کوچک‌ترین موضوعات راجع به آنها، از دیده به دور نمانده است؛ موضوعاتی که هم جنبه علمی و هم کاربردی دارند. به عنوان مثال چه بسا برای بسیاری از مشتاقان آن حضرت، کسب اطلاع از کسانی که توسط ایشان شفا یافته‌اند اهمیت داشته باشد که این موضوع ۲۳ صفحه و ۲۵۹ مقاله و گزارش را شامل می‌شود. یا مطالبی پیرامون «فضیلت زیارت» و «آداب تشریف» مورد نیاز علاقه‌مندان باشد. یا برای محققان و مورخان جستجوگر شاید مطالبی چون «هجوم و حمله به حرم» در طول تاریخ و یا موضوع به ظاهر کوچک و کم‌اهمیتی چون «ساعت‌ها» یا «روشنایی» جالب باشد که هر کدام از این موضوعات، چندین مقاله را به خود اختصاص داده‌اند.

به عنوان مثال، موضوع روشنایی، به تنهایی موضوع بسیار مهم و قابل مطالعه‌ای است که امروزه شاید از چندان اهمیتی برخوردار نباشد. تا چندی پیش در صحن حرم مطهر امام رضا (ع) در مشهد مقدس و نیز در صحن مطهر حضرت معصومه (س) و حضرت شاهچراغ (ع) و بسیاری از امامزادگان دیگر، بسیاری از زائران نذر نموده، شمع خریده و روشن می‌کردند. شاید حکمت آن در زمان ما به درستی شناخته شده نباشد، اما همین رسم حاکی از سنتی ارزشمند و پسندیده از گذشته‌ایی بوده که روشنایی مرقد مطهر به واسطه روغن چراغ و یا شمع تأمین می‌شده است و زائران با نذر شمع و خرید آن، داوطلبانه در روشنایی مرقد شرکت می‌کرده و در ثواب قرائت قرآن و ادعیه و زیارت دیگر زائران سهیم می‌شدند. این نمونه و صدها مورد

مشابه دیگر حاکی از آن است که بسیاری از تأسیسات و امکانات مجموعه عظیم آستان قدس رضوی از طریق سنت مرضیه نذر، وقف و خیرات و مبرات تأمین و اداره می‌شده است که خوشبختانه وقف‌نامه برخی از آنها در کتابخانه و مرکز اسناد همین آستان مقدس موجود است.

به هر روی تدوین این مقاله‌نامه که تاکنون بی‌سابقه بوده، راه تحقیق پیرامون شرح‌حال‌نگاری آن حضرت و حرم مطهر را به صور و ابعاد گوناگون هموار می‌کند. بدیهی است از این پس هر پژوهشگر فارسی‌زبان یا فارسی‌دانی که مایل به پژوهش در یکی از دو موضوع فوق (امام رضا (ع) و حرم مطهر) باشد، بی‌نیاز از مراجعه به این مقاله‌نامه نخواهد بود که همین امر رنج این پژوهش سترگ را بر تدوین‌گر و همکاران محترمشان، هموار و ایشان را مأجور خواهد ساخت.

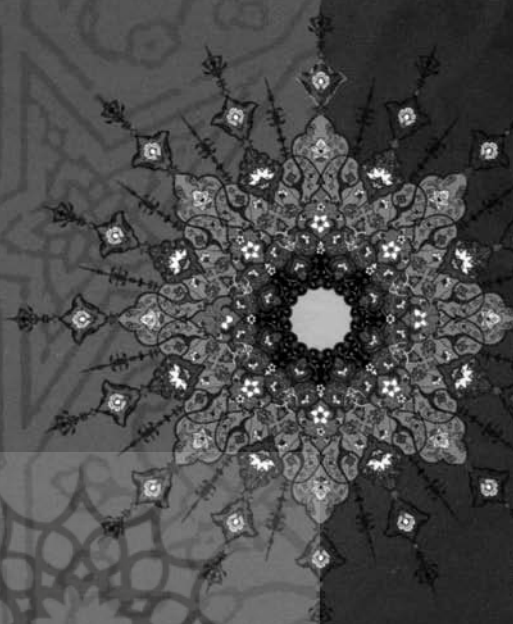
امید است که مسئولان محترم با قدردانی شایسته از مشارالیه‌ها و نیز توزیع مناسب این کتاب به کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، حوزوی کشور و نیز سفارتخانه‌ها، رایزنی‌ها و کتابخانه‌ها و مجامع پژوهشی ایران‌شناسی و اسلام‌شناسی و شیعه‌شناسی خارج از کشور، در معرفی این اثر بیش از پیش بکوشند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مجلس شورای اسلامی ایران
مجلس شورای عالی تخصصی

جلد اول

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مقاله‌نامه علوم انسانی امامه
امام رضا
علیه السلام

به کوشش
ظاهره مهاجرزاده